

בשבת אחר הפסח מנקדין חלות בצורת מפת"ח

בספר הקדוש אוהב ישראל (ליקוטים חדשים לשבת אחר הפסח) כתב וז"ל, המנהג הוא מימים קדמונים, לנקוב את החלות בשבת שלאחר פסח במפתחות ונעשה על החלה נורת מפתח, ומנהג ישראל תורה הוא ונריך טעם עכ"ל, ומנהג זה לא נזכר בספרי המנהגים ובספרי הפוסקים, אבל מלשון האוהב ישראל נראה שהוא מנהג קדמונים שעשו כן.

ובע"ה יש לבאר, דבספר בית אהרן להגה"ק מקארלין זי"ע ביאר שליל הפסח נקרא ליל הסדר, כי זהו קדר על כל השנה, וכמו שהוא צליל הסדר כן יראה כל השנה, כי פסח משפיע על כל השנה, והרוקח ביאר הקרא בפרשת צא (י"ג י') ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, ימים יש לפרש שנה כמו"ש בפרשת צהר (כ"ה כ"ט) ימים תהיה גאולתו, שאם ישמור חג הפסח כראוי, ישפיע לו הפסח לכל השנה, ואיתא שג' מנזות צליל הסדר רומזים לתורה עבודה וגמ"ח ומשפיע הג' לכל השנה, ולזה נקרא חודש ניסן אצבי, שהחודש הזה אצ לכל י"צ חדשי השנה.

ובמסכת ברכות (דף ל"ג:) אמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, נמצא שאף שפסח משפיע הסדר לכל השנה, אבל יראת שמים לא נכלל בה, ועל יראת שמים נריך האדם לעבוד בעצמו.

ובמסכת שבת (דף ל"א.) אמרו חז"ל כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא מסרו לו מפתחות החיצונות צה"ל עי"ל, הרי ש"ש הוא מפתח לתורה, ולזה מנקדין נורת מפתח בהחלה לרמז, שיראת שמים שהוא מפתח לתורה נרכיב לרכוש בעצמו ואינו נשפע משמים.

ומזה שעושין פעולות ליראת שמים דוקא בחלות לש"ק י"ל, דמהות השבת הוא יראת ה' כמו"ש במסכת תענית (דף ה.) עה"פ (מלאכי ג' כ') וזרחה לכם יראי שמי וכב רש"י שומרי שבת, ולכן באמצעות שמירת שבת יזכה ליראת שמים שהוא מפתח לתורה.

בכח שיתוף רחמים לדין נשארו אלעזר ואיתמר

מניין פסוקים בפרשת שמיני הם צ"א עצדי"ה סימן, וי"ל דבפרשת שמיני כתיב בהמות חיות העופות המותרים והאסורים, ותמצא מאכ"ל עולה צ"א, לזה נמסר צ"א פסוקים כמנין מאכ"ל בפרשת שמיני, דמפרשה זו ידע האדם להזהר במאכלים שאוכל שהם כשרים.

ובהעברת הפרשה שנים מקרא י"ל עוד טעם לצ"א פסוקים, דבפרשת עקב (ט' ו') כתיב וצאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואחפלו גם צעד אהרן צעת ההוא, וכתב רש"י ואחפלו גם צעד אהרן והועילה תפילתי לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו השנים, וי"ל מה שהועיל תפלת משה שרק שני צנים מתו ושנים נשארו, היה צכח שותפת רחמים לדין.

ולזה נמסר צ"א פסוקים בפרשת שמיני הפרשה שבו נזכר מיתת נז"א, ונשארו אלעזר ואיתמר בחיים, שכן צ"א הוא מנין הוי"ה אדני"י שהוא שותפת רחמים לדין.

וכתיב (ט' כ"ד) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימיתו לפני ה', הנה ס"ת ותאכל אותם וימיתו לפני ה', עולין צ"א שצכח שותפת רחמים לדין, פעל מ"ר שמתו רק נז"א, ואלעזר ואיתמר נשארו בחיים.

חטא העגל תיכף אחר מ"ת אינו מפיתוי יצה"ר

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו' (ט' ז') וכתב רש"י שהיה אהרן צוה וירא לגשת אמר לו משה למה אתה צוה לך נצחרת, ויתכן לבאר אומרו לך נצחרת, דבמסכת שבת (דף ק"ה:) אמרו חז"ל, שכן אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד ע"ז והולך ועוזב.

וראיתי לפרש צוה מ"ש מ"ר בפרשת כי תשא (ל"ב ל') אחר חטא העגל, אחס חטאתם חטאה גדולה ועמה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם, וקשה דאילו היה חטא קטנה מוצן שיבקש מה' שיכפר להם, ועמה שהוא חטא גדול של ע"ז למה יכפר ה' בעדם, אבל הכוונה הוא דאילו היו חוטאים קודם בעצירות קטנות ואח"כ נכשלו בע"ז, היו מוצן שזה דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד ע"ז, אבל מ' יום אחר קבלת התורה חטאו תיכף חטא גדול בע"ז, ולא צדק וכן תחילה, מזה ראייה של"ה סתם פיתוי היצר ולכן אעלה אל ד' לבקש כפרה.

והנה אהרן היה צוה וירא לגשת, שיאמרו אם נכשל בע"ז מסתמא כבר עשה קודם עצירות של כך וכך עד שהגיע לע"ז, ואח"כ הרצה לחטוא ולכן היה צוה לגשת, לזה אמר לו משה לך - מכח חשש שכן וכך עשית כבר נצחרת, שכולם ידעו שכיון שהגיע לע"ז תיכף צלי עצירות קטנות מקודם, ע"כ חטא זה היה צלי פיתוי היצר ואין עליו אשמה.

ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'

בפרשת צמדבר (ג' ד') כתיב שנו"א מתו על שלא נשאו נשים, ויל"ד אי נענשו על שלא נשאו נשים למה מתו דוקא ביום שמיני למילואים.

וי"ל צע"ה, דביש"מ (אחרי) כתב שמי שעושה עבור קיום העולם הקצ"ה מתנהג עמו ברחמים, דרש"י כתב בריש בראשית בתחילה עלה במחשבה לבראותו צמדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתק רחמים לדין, ולכן נו"א שלא נשאו נשים ולא עשו לקיום העולם לא שיתק להם רחמים לדין ע"כ.

ובמסכת מגילה (דף י"ב:) אמרו חז"ל ויהי ביום השמיני, ומניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ, כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם (בראשית א' ה') ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.

וכיון שבשמיני למילואים נתחדש צריחת העולם שבו שיתק רחמים לדין, אבל זה רק למי שנושא אשה להוליד בנים לקיום העולם, אבל הם שלא נשאו נשים ולא עשו לקיום העולם נתפרדה שיתפות רחמים לדין ומתו ביום שהיתה שמחה כיום שנבראו שמים וארץ.

נו"א פגמו בדיבור שהורו הלכה בפני משה רבן

ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתמו ויתנו צהן אש ושימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא נזהר אחס (י' א') הטעם על לא נזהר ממסר מירכא כפולה.

ובע"ה יתבאר בדרך רמז, דבמסכת עירובין (דף ס"ג.) אמרו חז"ל, רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן, מאי דרש כתיב (ויקרא א' ז') ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח, אמרו אף על פי שהאש יורדת מן השמים מזה להביא מן ההדיוט עכ"ד.

ובפרשת מקץ (מ"ג י"ב) כתיב וכסף משנה קחו צידכם, וציאר הפני מנחם במסכת מגילה (דף י"ח) דחז"ל אמרו מלה בסלע ומשתוקא צתרון, לכן הזהירם יעקב שיאחזו פלך השחיקה ולא ידברו הרבה למלך מנרים, דלפי שאמרו לו שהיו שנים עשר אחים והאחד איננו, נזהר להם להביא את בנימין ותפסו ולא הניחו לחזור עמהם לאביהם יעקב, וז"ש יעקב לבניו כשחזרו למנרים לקנות אוכל, וכסף משנה - שחיקה שמשלמים עבורה תרין סלע - קחו צידכם תקחו עמכם ולא תדברו שם הרבה.

ויש לבאר בזה מ"ש בזמירות ליום שצ"ק, ואשרי כל חוכי לתשלומי כפל, אשרי למי שמחכה בשבת שלא יהא דיבורו של שבת כדיבורו של חול, רק ישמוק, ועל השחיקה משלמין כפל.

וד"ש תורה ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתמו ויתנו צהן אש ושימו עליה קטרת, והיה פגם בדיבור שהורו הלכה בפני משה רבן, ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא נזהר אחס, הטעם מירכא כפולה, לא נזהר, שנזקקו לא לדבר, רק לאחזו צמדת השחיקה שמשלמין כפל עבורה, והם הורו הלכה בפני משה רבן שהוא פגם בדיבור.

רמז בתורה לדבר דברי תורה בסעודה

דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו (י"א ב') וכתב החת"ס דברשות (דף ר"ט.) זאת החיה אשר תאכלו ס"ת תור"ה, הכוונה שאכילת צפר מצהמה טהורה יהיה כדי שיוכל ללמוד תור"ה.

וי"ל עוד בזה דבנועם אליעזר כתב זאת החיה אשר תאכלו שמתנו חיות באכילה, וי"ל הכוונה שרומז לדבר דברי תורה בסעודה, דהחיד"א בחומת אגן (תרומה כ"ה כ"ג) עה"פ ועשית שולחן עזי שטים כתב, למה נסמכה פרשת שולחן אלל ארון, רמז למ"ש רז"ל באבות (פ"ג מ"ג) שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר (יחזקאל מ"א כ"ב) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', ותורה הוא חיינו, וז"ש זאת החיה אשר תאכלו ס"ת תורה, שבשעת אכילה יאמרו דברי תורה.

ויש לומר מילתא בטעמא לאמירת ד"ת בשעת אכילה, דבמדרש רבה יתרו (פכ"ח א') אמרו עה"פ (יתרו י"ט ג') ומשה עלה אל אלהים, בשעה שעלה משה למרום לקבל התורה בקשו מלה"ש לפגוע במשה, זר הקצ"ה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם א"ל אי אחס מתציישים הימנו, לא זה שירדחם אללו ואכלתם בתוך ביתו, הוי ומשה עלה אל אלהים, הרי קמן שלפי שהמלאכים אללו אלל אברהם אבינו צפר בחלצ שהוא אסור אינם ראויים שתנתן להם התורה.

ובבבן נכון שצעת שאוכלים סעודה במאכלים כשרים בתכלית הכשרות, ראוי לדבר דברי תורה, להורות שמה שהמלאכים נמנע מהם התורה הוא מפאת אי זהירות ממאכלות אסורות, ומשום זה קבלנו התורה ולכן אומרים ד"ת בסעודה.

yonafriedman@thejnet.com